

Hans Christian Andersen A fülemüle

Hangos mese

(A hanganyag itt található: https://varazsbetu.hu/mesetar/a_fulemule)

Kínában, ezt ugye ti is tudjátok, a császár is kínai, s a császár udvari emberei is egytől egyik kínaiak. Régi-régi história, amit most elmondok, de annál nagyobb figyelemmel hallgassátok, mielőtt feledésbe merül.

A kínai császár palotája olyan gyönyörű volt, hogy csodájára járt az egész világ: ritka fajtájú, drága porcelánból rakták a falait, legmagasabb tornya hegyétől egészen a földig. Gyönyörűséges szép volt ez a porcelán palota, de olyan kényes, olyan törékeny, hogy csak nagy vigyázva nyúlhattak hozzá. Kertjében csodálatos virágok nyíltak; a

legszebbeken ezüstcsengettyűk hintáztak, s megcsendültek, ha valaki arra ment, hogy figyelmeztessék a virágok szépségére. Csudákkal teli kert volt a kínai császár kertje; olyan messzire nyúlt, hogy maga a kertész sem tudta a végét. Ha igen nagyon sokáig ment benne az ember, rengeteg erdőbe ért, ahol mély tavak csillogtak az öreg fák alatt. Az erdő egészen a tengerpartig húzódott, s a vízre hajló fák alá bevitorlázhattak a tengerjáró, nagy hajók.

Ebben az erdőben egy édes hangú fülemüle lakott; olyan gyönyörűen énekelt, hogy még a szegény halászember is odahagyta minden dolgát, és csak a hangjára figyelt, amikor éjjel hálót vont a tengeren.

- De szépen énekel, uramisten! - sóhajtott föl, de aztán elfeledkezett róla, mert a hálójára kellett ügyelnie. Másnap éjszaka azért megint csak elandalodott a fülemüle énekén.

A világ minden tájáról odagyűltek a kíváncsiak a császár városába, megcsodálták a porcelán palotát, elgyönyörködtek a kertjében, de amikor a fülemülét énekelni hallották, felkiáltottak:

- Mégiscsak ez a legcsodálatosabb!

A világjárók aztán hazatértek, s elmondták otthon, mit láttak, hallottak. A tudósok könyveket írtak a császár városáról, palotájáról meg kertjéről, de nem felejtették ki a fülemülét sem, róla írtak a legtöbbet s a legszebbet; a költők versekben dicsőítették a fülemülét, amely ott él a tenger partján, a kínai császár rengeteg erdejében.

A könyvek vándorútra keltek a világban, s néhányuk a kínai császárhoz is eljutott. A császár ott ült aranyos trónusán, és olvasott, olvasott sűrűn bólogatva, mert hízelgett neki, hogy ennyi szépet írnak a városáról, palotájáról meg kertjéről. "A legcsodálatosabb mégiscsak a fülemüle!" - ez állt a könyvben is.

- Miféle fülemüle? - ütötte fel a fejét a császár. - Én nem is tudok róla! Ilyen madár van a birodalmamban, méghozzá a tulajdon kertemben, s ezt könyvből kell megtudnom!

Hívatta a főudvarmesterét, aki olyan előkelő volt, hogy ha egy alacsonyabb rangú ember odáig merészkedett, hogy megszólítsa, csak annyit mondott: "Ph!" - egy kukkal se többet. Ez pedig semmit sem jelent.

- Ez a könyv azt mondja, hogy van itt valahol egy fülemüle nevű csodálatos madár! - mondta a császár. - Azt írják, hogy az ér a legtöbbit az egész birodalmamban! Mért nem szóltatok róla?

- Nevét se hallottam - rázta fejét a főudvarmester. - Az udvarnál még nem mutatták be.

- Ma este látni akarom és meghallgatni az énekét! - kiáltotta a császár. - Micsoda dolog: az egész világot telekürtölik a hírével, s éppen én nem tudok róla?

- Mondom, felség, a nevét se hallottam - mondta megszeppenve a főudvarmester. - De utánajárok és előkerítem!

De hol, de hogyan? A főudvarmester föl-le szaladgált a tenger sok lépcsőn, bejárta a termeket, a folyosókat, megszólított mindenkit, de bizony a híret se hallotta a fülemülének senki. Mit tehetett, visszament a császárhoz, s azt mondta neki, hogy amit a könyvben olvasott, éppen olyan hazug mese lehet, mint a többi, amivel a könyveket teleírják.

- Csak nem hiszi el felséged? Hazug fickó lehet, aki írta, vagy az ördöggel cimborál.

- Ezt a könyvet a nagy hatalmú japán császár küldte nekem, nem lehet hazugság - mondta haragosan a császár. - Hallani akarom a fülemüle énekét! Előteremtsd ma estére! Fölkeltette felséges kíváncsiságomat! Ha nem kerül elő, vacsora után huszonötöt méretek az egész udvarra!

- Csing-pe! - mondta a főudvarmester, ami talán annyit jelent: parancsára! Azzal elsietett,

föl-le loholt megint a sok lépcsőn, bejárt minden termet, folyosót, s a nyomában ott szaladt az udvar megbolydult népe, mert meg akartak menekülni a huszonöttől. Mindenki a csodálatos fülemüle után kérdezősködött, amelynek híre bejárta a világot, csak éppen a császár meg az udvara nem tudott róla.

Végre találtak egy szegény kis konyhalányt, aki azt mondta a kérdezősködőknek:

- Ó, istenem, a fülemüle! Ismerem, hogyne ismerném! Hogyan tud az énekelni! Megengedték itt a konyhán, hogy minden este vihessek egy kis ételmaradékot szegény beteg anyámnak a tengerpartra. Visszafelé, ha elfáradok, megpihenek egy kicsit az erdőben, s olyankor mindig hallom énekelni azt a fülemülét. Úgy csattog, úgy zeng, hogy a szememből kicsordul a könny a hallatára, s mintha az édesanyám csókját érezném.

- Gyermekem - mondta kegyesen a főudvarmester -, udvari főkonyhalánynak neveztetlek ki, s talán még azt is kieszközlöm, hogy ebédelni lásd a császárt, csak vezess el a fülemüléhez, mert a császár ma estére felséges színe elé rendelte.

Azzal kivonultak az erdőbe, a kis konyhalány vezette őket. Ott volt a fél udvar. Már jó darab utat megtettek, amikor valahol elbődült egy tehén.

- Megvan! - örvendeztek az apródok. - Micsoda erő egy csepp madár torkában! Hiszen ezt az éneket régebben is hallottuk már!

- Ez tehénbőgés volt - mondta a kis konyhalány. - A fülemüle tanyája még jó messze van.

Egy láphoz értek, ahol kórusban kuruttyoltak a békák.

- Csodálatos ének! - kiáltott fel az udvari pap. - Végre hallhatom: mintha templomi harang szólana.

- Hiszen ezek békák! - mondta a konyhalány. - Gyerünk csak tovább, most már nemsokára odaérünk.

Akkor felzengett a fülemüle éneke.

- Ez az! - suttogott a leány. - Hallják? Figyeljenek! Ott ül ni, azon az ágon! - És felmutatott egy szürke tollú kis madárra.

- Lehetetlen! - kiáltott fel a főudvarmester. - Én bizony nem ilyennek képzeltem! Milyen igénytelen, fakó a tolla! Talán az izgatottságtól fakult meg, hogy ennyi rangos urat lát itt együtt!

- Kicsi fülemüle! - szólt fel a konyhalány. - Legkegyelmesebb császáruk azt óhajtja, hogy énekelj előtte!

- Szívest örömet! - felelte a fülemüle, s rákezdte gyönyörűségesen, hogy öröm volt hallgatni.

- Akár az üvegcsengettyű! - lelkesedett a főudvarmester. - És nézzétek, hogy lüktet a kicsi torka! Különös, hogy sohasem figyeltünk fel rá. Nagy sikere lesz az udvarnál!

- Énekeljek még a császárnak? - kérdezte a fülemüle, mert azt hitte, a császár is ott van a rangos urak között.

- Nagyérdemű kis fülemülém! - szólt fel neki az udvarmester. - Van szerencsém meghívni a ma esti ünnepségre, ahol bájos énekével bizonyára megigézi kegyelmes császárunkat.

- A szabad ég alatt szebben hangzik az énekem - felelte a fülemüle, de hát a császár meghívását nem utasíthatta vissza.

A palotában lázasán készültek az esti ünnepségre. A porcelán falak, a padlók visszaverték az aranycirádás lámpák ragyogását, a folyosókat a legszebb ezüstcsengettyűs virágokkal díszítették föl; a nagy sürgés-forgásban egyszerre szólalt meg valamennyi csengettyű, az udvar népe a tulajdon szavát sem értette, olyan csengés-bongás támadt.

A trónterem kellős közepén fölállítottak egy aranyrudat - ezen foglalt helyet a megbecsült vendég, a fülemüle. Ott volt az egész udvar, még a kis konyhalány is bekukkantott az ajtóból, hiszen magas rangra emelték - nem is főkonyhalánynak, de udvari főszakácsnénak nevezte ki a főudvarmester. Mindenki ünnepi ruhában pompázott, s nem vette le szemét a fakó tollú kis madárról, akinek a császár most főbólintással adott jelet.

Rákezdte a kis fülemüle, csattogott az éneke, csak úgy áradt csepp torkából a gyönyörű dallam. A császárnak kicsordult a könnye, végigpergett az arcán; a fülemüle meglátta, s még szívfájdítóbban énekelt.

Öröm és büszkeség töltötte el a császárt, s nyomban elrendelte, hogy a fülemülét tüntessék ki az Aranypapucsrenddel, vagyis akasszák a nyakába az ő aranyhímes papucsát. De a fülemüle szépen megköszönte, s azt mondta, hogy ő már megkapta a maga jutalmát.

- Könnyet láttam a felséges császár szemében, ennél nagyobb jutalmat úgysem kaphatok! A császár könnye csodálatos erejű igazgyöngy. Bizony, gazdagon jutalmazta énekemet!

És tovább énekelt, szívet-lelket gyönyörködtetve.

- Milyen kacér ez a fülemüle! De igazán bájos - mondogatták az udvari dámák, aztán vizet vettek a szájukba, s ők is csattogni próbáltak, hogy fülemülének véljék őket.

Nagy sikert aratott a fülemüle a császári udvarban, még a lakájok és a komornák is elismeréssel nyilatkoztak róla, ami igazán nagy dolog, mert az ő tetszésüket a legnehezebb megnyerni. Egyszóval a fülemüle megcsinálta a szerencsáját.

Csakhogy most már a palotában kellett maradnia, külön kalitkájában. Napjában kétszer és éjszakánként egyszer kiengedték azért a szabadba, de tizenkét szolga kíséretében, akik selyemzsinórt kötöttek a lábára, s erősen fogták a zsinór végét: A fülemülének nem sok öröme tellett ezekben a kirándulásokban.

Másról se beszéltek a városban, mint a csodálatos fülemüléről, minden utca az ő nevével volt hangos, s ha két ember találkozott, az egyé így köszöm rá a másikra: "Füle", az pedig így fogadta: "Müle". Aztán sóhajtottak, s egyet gondoltak. Tizenegy kofa a fülemüle nevére kereszteltette a gyermekét, de hiába, mert egyik sem tudott énekelni.

Egy napon csomagot kapott a császár. A csomagon egyetlen szó állott: "Fülemüle".

- Biztosan új könyvet írtak a mi nagyhírű madarunkról - vélte a császár. De nem könyvet talált a csomagban, hanem egy fülemülét - mesteri kéz művét, egy felhúzható madarat, amely az eleven mása akart lenni. De ez nem volt ám fakó ruhájú! Véges-végig gyémánttal, rubinnal meg zafírral rakta ki a készítője, s ha felhúzták, elénekelt egy dalt az igazi fülemüle dalai közül. Miközben énekelt, föl-alá billegett a farka, s csak úgy szikrázott rajta a sok arany meg drágakő. Egy kis szalag lógott a nyakában, s azon néhány szó: "A japán császár fülemüléje csak hitvány mása a kínai császár csodálatos fülemüléjének."

- Gyönyörű! - álmélkodott az egész udvar, s aki a fölhúzható madarat hozta, nyomban megkapta "A kínai császár fő-fülemüle-szállítója" címet.

- Énekeljen egyszerre a két fülemüle! Micsoda dalnokverseny lesz az! Intettek hát az igazi fülemülének, s fölhúzták a kulcsra járó - rákezdte mind a kettő. De a dalnokverseny bizony nem sikerült. Az igazi fülemüle a maga módján csattogta az énekét, a másik pedig rugóra járt.

- Nem ő a hibás - vette védelmébe a karmester. - Kitűnően betartja az ütemet, az én iskolám követője.

Aztán egyedül énekeltették a rugóra járó madarat. Éppen olyan sikert aratott, mint az igazi, sőt még nagyobb, mert ez ragyogott is, mint egy drágalátos ékszer.

Harmincháromszor énekelte végig a maga dalát, s még csak el se fáradt. Az udvari nép reggelig is elhallgatta volna, de a császár végül az eleven fülemüle énekét áhította meg, s már inteni akart neki - de hová lett? Nem vette észre senki, amikor kiröppent a nyitott ablakon, vissza a tengerparti rengeteg erdőbe.

- De hát miért tette? - töprengett a császár, s az udvar népe szidta-gyalázta, hálátlan gonosznak kiáltotta ki a fülemülét.

- Azért a mi énekesünk mégis különb! - vigasztalták magukat, s a drágaköves madárnak harmincnegyedszer is el kellett énekelnie a dalát. Még mindig nem tudták megjegyezni, mert nehéz és cikornyás dallam volt; a karmester égre-földre magasztalta a gépfülemülét, s azt erősítgette, hogy nemcsak pompás külsejével, de belső értékével is túlszárnyalja az igazit.

- Mert higgyék el, uraim, s mindenekelőtt felséges császárom, az eleven fülemülénél sohasem lehet tudni, mit csinál a következő pillanatban, de a rugókra járó madárra mindig számíthatunk! Így meg így énekel és nem másképp! Meg lehet ismerni a szerkezetét, ki lehet nyitni, s akárki megláthatja, hogyan működnek benne a rugók, hengerek, kerekék.

- Mi is úgy véljük! - mondta az udvar, s a karmester engedélyt kapott, hogy az elkövetkező vasárnapon a népnek is bemutathassa a madár művészetét. A nép meg is hallgatta, s olyan jókedve kerekedett tőle, mintha sok teát ivott volna, mert Kínában attól lesznek pityókások az emberek. Azt mondták: "Ó!" - és fölemelték fazéknyaló ujjukat, a mutatóujjat, s szaporán bólogattak. Hanem a szegény halászok, akik sokszor hallották az igazi fülemüle énekét, csak legyintettek.

- Szépen hangzik, meg kell adni, de hiányzik belőle valami, csak magunk se tudjuk, hogy mi.

Hanem az igazi fülemület számúzték a kínai császár birodalmából.

A kulcsra járó madárnak a császár mennyezetes ágya mellett volt a helye egy díszes selyempárnán, körülötte heverték az ajándékok, amelyekkel elhalmozták: aranyholmik, drágakövek. Még rangja is volt, magas udvari címe: "A legkegyelmesebb császár asztali énekese", s rangsorban bal felől a legelső volt. A kínaiak császára a baloldalt tartotta az előkelőbb oldalnak, mivel az embernek a szíve is bal oldalon dobog, még ha császárnak születik is. A karmester huszonöt kötetes könyvet írt a csodálatos madárról, tudós és alapos munka volt, tele a legficamosabb kínai szavakkal, ezért mindenki azt mondta, hogy elolvasta, s meg is értette, nehogy ostobának tartsa őket a császár, és huszonötöt méressen rájuk.

Így folyt ez egy kerek esztendeig; a császár, az udvari nép meg a birodalom apraja-nagyja már betéve tudta a fölhúzható madár dalának minden kis cikornyáját, s így még jobban élvezték, mert vele együtt fújhatták, s ezt nem is mulasztották el. Már az utcagyerekek is azt énekelték: "Fü-fü-fü, iu-iu-iu!" És azt fújta a császár is napestig. Igazán gyönyörű volt!

Hanem egy este, amikor a császár mennyezetes ágyában fekvé hallgatta a fölhúzható fülemüle énekét - sose énekelt olyan szépen, mint akkor! -, egyszer csak kattant egyet valami a madár gyomrában, aztán krrrr! A kerek veszett iramban pörögtek a belsejében, s utána csönd lett. A madár megnémult.

A császár nyomban fölpattant az ágyából, s az udvari orvosért futott, de a madáron bizony az sem tudott segíteni. Akkor órásmesterért szalajtott a császár, s az, hosszas fejtörés és vizsgálódás után, megjavította úgy-ahogy a madár szerkezetét, de megmondta, hogy a fülemület kímélni kell: a csavarjai elhasználódtak, s nem lehet kicserélni őket, mert nem biztos, hogy akkor is énekelne.

Nagy volt a szomorúság a császári palotában. A madarat esztendőben csak egyszer volt szabad felhúzni, s még ez is a halálát okozhatta. De a karmester elmondott egy ünnepi beszédet, a legnehezebb kínai szavakkal, kijelentette, hogy nem változott semmi, s ebben mindenki megnyugodott.

Teltek az évek, öt is elszállt, s akkor igazi mély gyász érte a kínaiak birodalmát; halálos beteg lett a császárjuk, akire voltaképpen nagyon büszke volt az egész nép. Az orvosok már lemondtak életéről, s a nép kiszemelte az új császárt; mindenki a palota előtt tolongott, s a főudvarmestert faggatta, hogy van a császár.

- Ph! - a főudvarmester csak ennyit szólt, és a fejét rázogatta.

Sápadtan és dermedt testtel feküdt a császár pompás, mennyezetes ágyában, udvara már halottnak hitte, s futott az új császár kegyeit keresni.

A komornyikok a palota tornácán súgtak-búgtak, a komornák kávé mellett ültek, ott pusmogtak. A termeket és folyosókat vastag szőnyegekkel terítették be, hogy fölfogják a léptek neszt; halotti csönd ülte meg a porcelán palotát. Pedig még élt a császár: mozdulatlan, gyolcsfehéren feküdt bársonyfűggönyös, aranybojtos ágyában. Magasan a feje fölött nyitva volt az ablak, s a holdvilág beragyogott rá meg a gyémántos madárra.

A szegény császár már lélegezni is alig tudott, úgy érezte, mintha valami ránehezedett volna. Kinyitotta a szemét, s akkor látta: a halál telepedett a mellére. Fejére tette már a császár aranykoronáját, kezébe ragadta aranyveretes kardját meg császári jogarát. A mennyezetes ágy függőyeinek redői közül különös arcok meredtek a császárra, rútak és vigyorgók, de szép, szelíd arcok is: ezek a császár hajdani jó és gonosz cselekedetei voltak.

- Emlékszel-e rám? - suttogta az egyik. - Hát énám emlékszel-e? - kérdezte a másik. És meséltek neki annyit, hogy a császár homlokáról patakzott a veríték.

- Nem tudtam, hogy visszajöttök! - nyögte a szegény császár. - Zenét! Zenét! Kínai dob, a legnagyobbat! - kiáltott fel. - Hadd harsogja túl a szavukat!

De a furcsa arcok tovább mondták a magukét, s a halál szaporán bólogatott akár egy igazi kínai.

- Jaj, zenét! zenét! - kiáltotta a császár. - Kedves szép aranymadaram! Énekelj, no, énekelj! Elhalmoztalak arannyal meg drágakővel, még aranyhímes papucsomat is a nyakadba akasztottam, énekelj hát, vigasztalj meg az énekeddel!

Hanem a madár csak hallgatott; hogyan is énekelhetett volna, amikor nem húzta föl senki! A halál pedig nem tágitott, nézte a császárt, s körös-körül mélységes csend volt.

Egyszerre csak gyönyörűséges szép ének áradt be az ablakon. A hajdani fülemüle ült kinn egy faágon, a száműzött kis énekes: hírért vette, hogy a császár halálán van, s hozzáröpült, hogy énekével vigaszt és reményt adjon neki.

Csattogott, zengett a hangja, s ahogy énekelt, a függöny redőiben elhalványodtak az arcok, egyre frissebben áradt a vér a császár ereiben, s még a halál is felfigyelt a dalra, és biztatta a fülemülét: - Tovább, kicsi madár, tovább!

- Énekelek én, de csak ha visszaadod a császárnak aranyveretű kardját! Énekelek, de előbb a császári jogart is add vissza neki! Még tovább énekelek, ha a koronáját is visszaadod!

És a halál mind a hármat visszaadta egy-egy dalért, s a fülemüle tovább énekelt: a csendes temetőről szólt a dala, ahol fehér rózsák nyílnak, orgonabokrok illatoznak, s ahol a zsenge füvet az árvák könnyei öntözik. Olyan szépen énekelt róla, hogy a halál egyszerre visszakíváncozott a kertjébe, s hideg, fehér felhő képében kisuhant az ablakon.

- Köszönöm neked, égi madárkám! - mondott neki hálát a császár. - Ismerlek téged! Száműztelek birodalmamból, s te mégis megmentettél. Gyönyörű énekeddel elkergetted ágyam körül a rémeket, szívemről a halált. Hogyan jutalmazhatnálak meg érte?

- Én már megkaptam a jutalmamat! - mondta a kis fülemüle. - Könnyet csaltam a szemedbe, amikor először énekeltem neked, s ezt nem felejttem el soha. Ez az igazgyöngy az énekes legszebb jutalma. Most csak aludj, s frissen, egészségben ébredj! Én majd altatót énekelek neked.

S a császár álomba merült az édes énektől, gyógyító mély álomba.

Amikor jó erőben, egészségben fölébredt álmából, az ablakon beragyogott a nap. A lakájok, komornák, udvari emberek közül senki sem volt mellette - azt hitték, uruk már rég itthagya a földi világot. De a fülemüle nem hagyta el, ott ült az ágon, és énekelt.

- Maradj nálam mindörökre! - kérlelte akkor a császár. - Akkor énekelj csak, amikor jólesik, a kulcsra járó madaramat meg ezer darabra töröm.

- Azt ne tedd! - mondta a fülemüle. - Híven végezte kötelességét, megtette, ami tőle tellett. Tartsd meg továbbra is. Én úgyse rakhatok fészket a palotádban, mert nekem az erdő az otthonom. De eljövök hozzád, valahányszor magamnak is jólesik, ráülök erre a faágra, és énekelek neked, hogy felvidulj és eltűnjél énekemen. A boldogokról meg a szenvedőkről szól majd a dalom. Meg a sok rosszról és jóról, ami körülöttesz történik, de te nem tudsz róla. A madarat mindenüvé elviszi a szárnya, a szegény halász kalyibájába meg a paraszt kunyhójába is; eljutsz azokhoz is, akik messze vannak tőled és udvarodtól. Nekem drágább a te szíved, mint a koronád, pedig a korona megszentelt holmi. Ellátogatok majd hozzád, s énekelek neked, de egyet meg kell ígéred.

- Kívánj akármit! - kiáltotta a császár. - Teljesítem.

- Csak egyet kérek - mondta a fülemüle. - Ne mondd el senkinek, hogy van egy madarad, aki mindent elmond neked. Ha ezt titokban tartod, még boldogabb és szerencsésebb lesz az életed!

Azzal elrepült, vissza a tengerparti rengeteg erdőbe.

Beléptek az udvari emberek, hogy megnézzék halott császárukat. Elhűlve álltak meg az ajtóban, amikor a császár rájuk köszönt: "Jó reggelt!"

(A hanganyag itt található: https://varazsbetu.hu/mesetar/a_fulemule)